

Анастасія Стрибайло
ORCID: 0000-0001-6333-4991

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ

ANALYSIS OF THE PECULIARITIES OF THE LIBRARY SYSTEM

В умовах суспільних трансформацій відбувається формування нового образу сучасної бібліотеки. Але при цьому залишається незмінним її основне функціональне значення, а саме – інформаційне забезпечення, вільний доступ до світових і вітчизняних інформаційних ресурсів.

Успішність функціонування бібліотеки як інформаційної установи зобов'язує бібліотечних працівників адекватно та швидко реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, надавати якісне консультування, удосконалювати форми обслуговування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг. Важливим завданням є також вивчення й запровадження новітніх інформаційних технологій в бібліотечній діяльності.

Сучасні бібліотеки функціонують в межах певної бібліотечної системи, яка об'єднує їх за адміністративно-територіальним принципом у єдине структурно-цілісне утворення для найбільш ефективного використання бібліотечних ресурсів району або міста.

Теоретичні основи організації та функціонування бібліотечних систем викладені переважно російськими вченими М. Карташовим, В. Скворцовим, А. Соколовим, Н. Тюліною. Дослідження українських авторів (В. Бабич, В. Горового, Т. Гранчак, Л. Філіпової, А. Чачко та ін.) стосуються здебільшого загальних питань організації бібліотечної діяльності, аналізу ролі і значення сучасних бібліотечних установ як інформаційних, культурних, просвітницьких центрів, використання інформаційних ресурсів бібліотеки для формуванні культури і духовності особистості.

Мета дослідження. Проаналізувати сучасний стан та особливості діяльності централізованої бібліотечної системи (на прикладі діяльності Криворізької районної ЦБС), визначити основні напрями її подальшого розвитку.

Об'єднуватися у централізовані бібліотечні системи можуть публічні, спеціальні та спеціалізовані бібліотеки. До складу ЦБС, як правило, входять центральна районна (міська) бібліотека, районна (міська) бібліотека для дітей та бібліотеки, що розташовані в межах адміністративного району чи міста на правах філій. Користувачі ЦБС отримують доступ до єдиного бібліотечного фонду через центральну бібліотеку або зручну для них бібліотеку-філію.

Так, наприклад, до 2021 року Криворізька районна бібліотечна система включала в себе 25 бібліотек – 2 районні, 2 селищні бібліотеки-філії та 21

.....
сільські бібліотеки-філії. Головними бібліотеками були і залишаються районні бібліотеки, які розташовані в с.Лозуватка – Центральна районна бібліотека та Дитяча районна бібліотека.

На початку 2021 р. після утворення Лозуватської територіальної громади Криворізька районна ЦБС змінила назву на «Лозуватська централізована бібліотечна система». Нині до її складу входить 10 бібліотек – Центральна районна, Дитяча районна бібліотеки, а також 8 сільських бібліотек. Центральна районна бібліотека є методичним відділом Лозуватської ЦБС. Всі сільські бібліотеки є універсальними. В них обслуговуються як дорослі, так і діти. Про свою діяльність та результати праці сільські бібліотеки подають звіти до Центральної районної та Дитячої районної бібліотек окремо.

Центральна бібліотека ЦБС є головною бібліотекою певного регіону. Вона має забезпечувати централізоване комплектування та обробку бібліотечного фонду ЦБС; оперативність надходження нових документів у всі підрозділи системи; формування, зберігання та надання в користування найбільш повного зібрання документів у межах своєї території; організацію взаємного використання бібліотечних ресурсів і надання методичної допомоги бібліотекам різних видів відповідних територій. Крім того, центральна бібліотека має долучатися до участі у розробленні та реалізацію державних і регіональних програм у межах своєї компетенції, програм розвитку бібліотечної справи, створення інформаційних мереж на основі єдиних стандартів обробки документів і обміну даних.

Центральна районна бібліотека Лозуватської ЦБС формує, організує і зберігає єдиний фонд документів, визначаючи його структуру, здійснюючи розподіл між бібліотеками-філіями та відділами центральної бібліотеки, забезпечуючи його циркуляцію і використання.

Свою діяльність бібліотека спрямовує на забезпечення конституційного права громадян на доступ до інформації, розвиток шкільної та професійної освіти, участь громадян у суспільному житті, організацію дозвілля, а також відкриває нові можливості для розвитку особистості в її пошуках важливих життєвих орієнтирів.

Особлива роль в діяльності центральної бібліотеки відводиться поширенню серед населення знань історико-краєзнавчого характеру. З цією метою працівники бібліотеки ретельно збирають і зберігають документи з питань місцевого історико-культурного життя; відображають місцеву тематику в довідково-пошуковому апараті; спільно з представниками інших організацій створюють літописні й біографічні описи визначних місцевих пам'яток культури, історії окремих родин, знаменитих діячів і просвітителів, вагомих подій; організовують роботу краєзнавчих об'єднань.

Організація сучасної бібліотечної системи безумовно ґрунтується на автоматизації окремої бібліотеки. Головна мета її полягає у створенні єдиного всеукраїнського інформаційного простору та інтеграція у світовий бібліотечно-інформаційний простір. Для досягнення цієї мети, на думку фахівців, необхідно

.....

вирішити ряд завдань. Йдеться, зокрема, про «удосконалення бібліотечно-бібліографічної інформації й публікацію текстів у електронному вигляді; забезпечення доступу через Інтернет до бібліографічної інформації та повнотекстових баз даних; забезпечення електронних засобів пошуку й обслуговування запитів на інформаційні ресурси бібліотеки» (Бабич В., 1998: 17). При цьому, слід враховувати і той факт, що «з розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотеки розширюватиметься до міжбібліотечного, міжрегіонального, а з часом його межі стануть ще ширшими» (Бабич В., 1998:17). Тому вміння працювати з електронними базами даних, володіння комп'ютерними технологіями, здатність підтримувати ділову комунікацію з суб'єктами інформаційного ринку стають обов'язковими умовами фахової підготовки працівників бібліотечно-інформаційної сфери.

Всі бібліотеки, що входять до складу Лозуватської ЦБС, є частиною національної інформаційної системи України. Це означає, що вони забезпечують доступ до знань та інформації для всіх громадян, беруть участь в соціальному, економічному й культурному розвитку свого району, підтримуючи культурну, етнічну, релігійну і мовну різноманітність, культурне самовизначення і самобутність. Бібліотеки сучасної Лозуватської ЦБС забезпечують також доступ до світових інформаційних мереж та баз даних.

Діяльність Лозуватської ЦБС спрямована, зокрема, на: розширення соціокультурного простору читання; підвищення освітнього і культурного рівня населення; забезпечення інформаційних потреб користувачів у сфері освіти, науки, виробництва, організації відпочинку і дозвілля населення; впровадження в практику роботи інноваційних технологій; співробітництво з владними структурами та громадськими організаціями, творчими спілками; методичне забезпечення роботи бібліотек та безперервне професійне навчання бібліотечних кадрів; підвищення комфортності бібліотечного середовища, позитивного іміджу, розвиток бібліотечної реклами.

Отже, в умовах сьогодення бібліотеки, що входять до ЦБС, залишаються багатофункціональними закладами. Проте, виклики часу й потреби сучасних користувачів змінюють характер взаємин бібліотек з владними структурами, різними соціальними групами, громадою в цілому, а також впливають на форми обслуговування різних груп населення регіону. Все це призводить до трансформації функцій бібліотек, визначення їх пріоритетності.

Подальший розвиток централізованої бібліотечної системи передбачає розробку нормативно-правової бази регулювання відносин бібліотек різних видів та розробку єдиних організаційно-методичних основ міжбібліотечних комунікацій. Необхідно розвивати кооперацію бібліотек, створювати єдині комунікативні мережі. Робота в цьому напрямку має забезпечити поступовий перехід до формування регіональних бібліотечних систем.

Джерела та література

1. Бабич В. Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури. *Бібліотечна планета*.1998.№1.С.17–20.